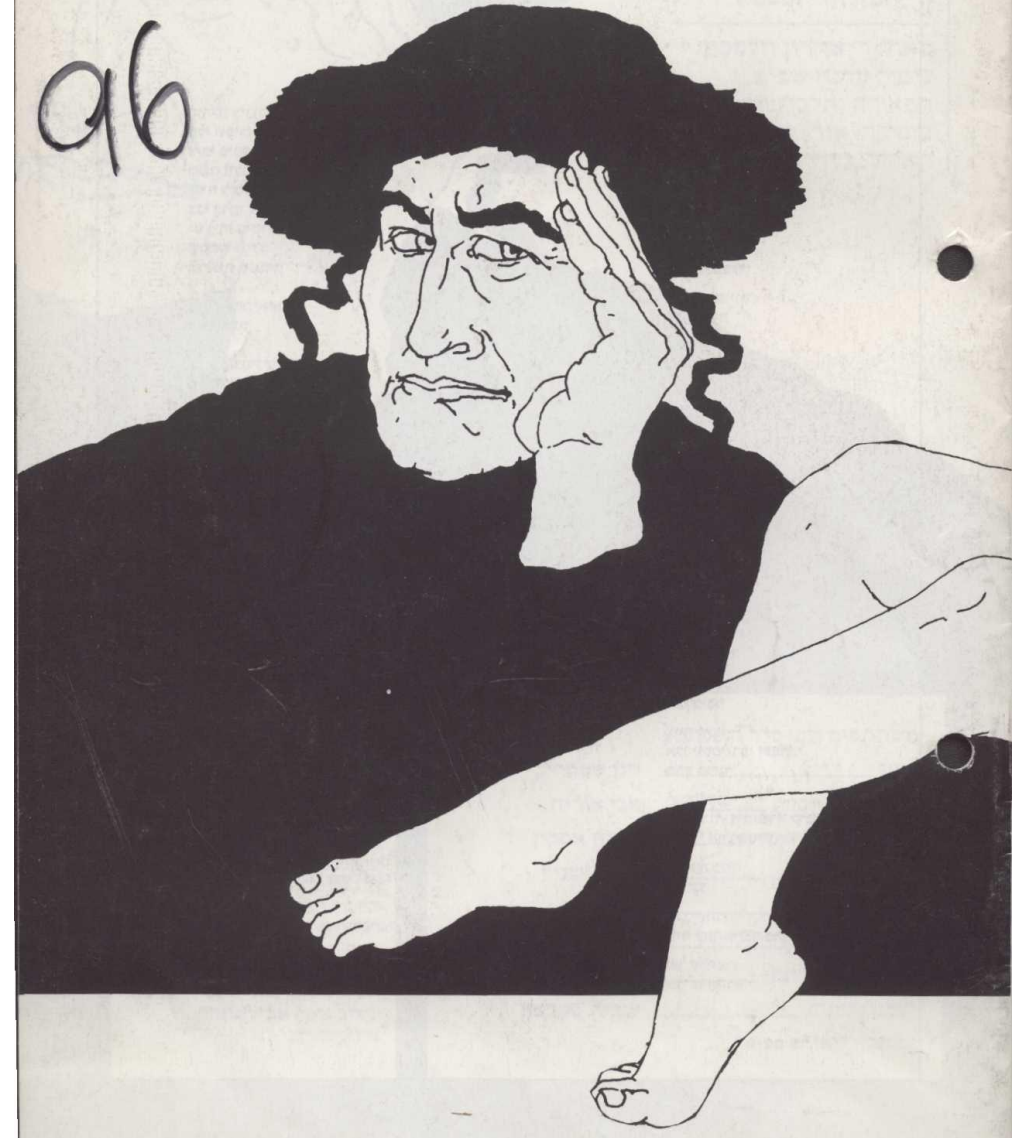

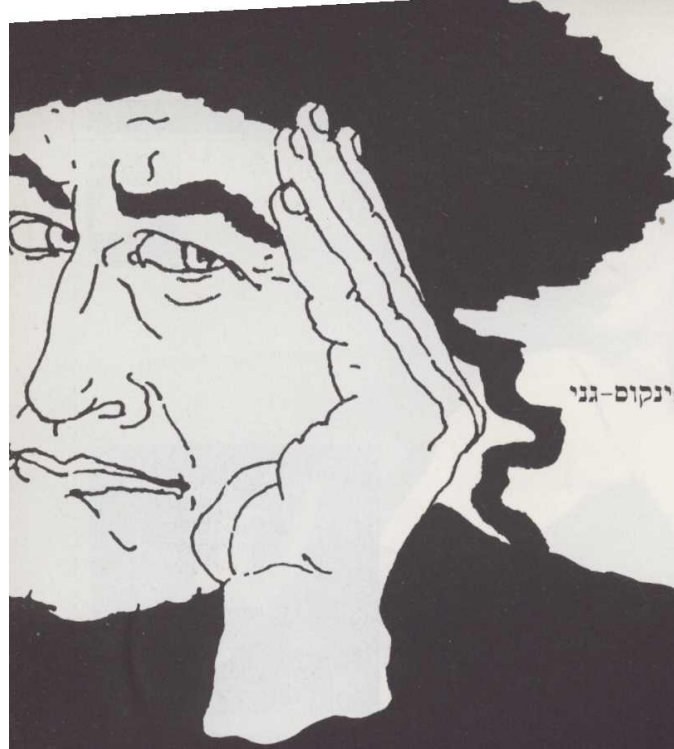
התאחדות העירונית באר - שבע

על קלות דעת וצביעות

(ר' חנוך ור' יוספכי)

96

על קלות דעת וצביעות

(ר' חנוך ור' יוספכי)

מאת: ר' אהרון וולפסון
בימוי: עדנה שביט
תפאורה ותלבושות: לידיה פינקוס-גני
מוסיקה: אורי וידיסלבסקי
תאורה: גידי קופרמן

תאריך הצגה ראשונה: 1.9.86

משך מערכה ראשונה: כ-50 דקות
משך מערכה שנייה: כ-50 דקות
מנהל טכני וייצור: יואב מהרבני
מנהל הצגה: שלמה לסרי
עזרת במאי: גילה לנג
מנהל במה: משה הראל
תפעול הצגה: אושרי אורנשטיין
רקווזיטור: אלי יוספי
בנית תפאורה: ארגונית
פאות: יהודית גרינשפן
תפירת תלבושות: מתפרת ברטה
עיצוב גרפי: אבי וינגרד
צילומים: יוכי לנג

משתתפים (לפי סדר הופעתם):

אומן _____
ר' יוספכי (החסיד) _____
מארקוס (אחי האם) _____
ר' חנוך (האב) _____
מעלצע (האם) _____
יעמכין (הבת) _____
שיינדל (המשרתת) _____
לעמגן (חזונה) _____
פסנתר - ליאורה ספיאל

הנן שפטריק
אבי אוריה
עפרון אטקין
אבי קושניר
יעל עמית
חגית דסברג
יעל ברנפלד
עידית מפרסון

ס י פ ו ר ה מ ע ש ה

עידית מפרסון

חנן שפטרק

שם עד שישוב אל אביה ובפיו
 הכשורה והאולטימטום: "אתה רוצה
 את בתך? אם כן, הסר את הגזרה
 שגזרת להשיאה לר' יוספכי".
 ביתיים "מתדרדר" אל בית הזונות
 אורה נוסף ומפתיע — ר' יוספכי —
 שצביעותו מניעה עכשיו לשיאה. לא
 עובר זמן רב והמישפחה מלאה
 התקוה, ובראשם מרקוס, מניעה
 למקום כדי לפדות את יעטכן בתם
 ואין שעור לתדהמתם בפוגשם
 ר' יוספכי כשהוא מנסה לשכנע את
 הזונה לתנות עמו אהבים... צביעותו
 יוצאת לאור בכל עוצמתה. ר' חנוך
 — מכין בכת אחת כי נפל בפה
 התרמית שממן לו ר' יוספכי —
 "עתה נפקחו עיני לראות את צבוע
 האמונה הזה אשר אהבתו על
 לשונו והוא אך את נפשו יאהב". את
 נצחונה המלא של תנועת ההשכלה,
 היושר והאמונה משלימים בסוף
 טוב ארושיהם של מרקוס ויעטכן.

ר' חנוך, בעל בית יהודי, הנאמן
 לשמרנות המורה אירופית, מכשר
 לאשתו מעלצא הנוטה לרוח
 ההשכלה על רשיונו המרגש: להשיא
 את בתו יעטכן לר' יוספכי
 הלא הוא החסיד שהזמן לשבת
 בביתו של ר' חנוך. מרקוס,
 איש ההשכלה, אחיה של מעלצא,
 אשר ליבו נוטה אחרי הבת, מנסה
 להניא את האב מלקיים את
 החלטתו ולהציל את יעטכן מצפורני
 עקשנותו של אביה. על רקע המאבק
 התרבותי בין ההשכלה והרבנות
 מהריפה עקשנותו של ר' חנוך,
 ויעטכן הבת בורחת אל אחד
 מירידיה הגויים — המרקוז פון שנפס.
 הלה, מסתבר, הוליד אותה שולל
 ומכר אותה ללעמנג, אם בית
 הזונות, שמנסה כמובן לגייס אותה
 לפעילות השומפת של המוסד.
 יעטכן מוזעזעת מהמצב שנקלעה
 אליו, מתייסרת על קלות דעתה,
 ננאלת בני מרקוס שלא חס ולא
 שקט עד שהגיע לבית הזונות הזה
 לפדותה. לאחר שגילה והבטיח
 אותה, הוא מכקש ממנה להשאר

יעל ברנפלד

אני אריר

עפרון אטקין עידית מפרמון

יוצאים לשמך. המשכילים האמיתיים, שאינם מקבלים את האמונה הישנה ואת הכפירה החדשה גם יחד, וכוונתו היא, לתקן את חיי ישראל ע"י חידוש פני האמונה הטהורה המקורית של היהדות. ההשכלה לוחמת מלחמה רבת פנים: כעקשנות השמרנית של ר' חנוך, בקלות הדעת של יעמקין, ובצביעות המתחסדת של ר' יוספכי. המחזה הוא למעשה חלק מתוך המאבק על כיבוש החינוך לטובת ההשכלה כחברה היהודית כמאה ה-18. מתוך המלחמה הזו נולדות גם רבות מתכונותיו הספרותיות של המחזה: חריפות קאריקטוריות, והיצמדות אקטואליסטית למציאות של ההווי היהודי.

הלשון

הלשון המקראית היא הבסיס של כל שפת המחזה. היא לגבי וולפסון כחינת סטנדרט מבני של לשון עברית ספרותית, הניבוכים מקוננים, אוהבים, מתוככים ומרמים בפסוקים משיר השירים ואובי, אך ללשון משתזרים זכרי לשון משככות ספרותיות מאוחרות יותר, ואף משפטים שאינם אלא תרגום משובש מאידיש. כן משובצים בשפה פסוקי מדרש, לשון התלמוד ועוד. הלשון משמשת לא רק כבחינת כלי מפיאר בפני עצמו, אלא כלי מעביר אופי, כלי מדבר בעד הניבור לא רק על פי תוכן המשפטים, אלא גם על פי צרופי מלותיהם, קצבם והיספוסם.

(עפי"א מאמריו של פרופ' דן מירון) כפח- 1963/4

באריכות את סיבות ההתנגדות של המשכילים למחזות פורים האידיים אפשר למצוא בהקדמתו של ש"י ראפפורט למחזהו "שארית יהודה". "ומעתה גם בזה יכאב לב כל מבין על עצמית עין כדורנו מהנבלה הגדולה אשר נעשתה בישראל, כי ימכרו נושאי ספרים ברחובות עלים נדפסים ונקראים בשם אחשוורוש שפיל, והמה עלי שיח הכל - - כי נמצאו שם דברי הוללות ולהג הרבה אין קץ, ניבול שפתיים ואמרי תועבה, אשר תגעל בם כל נפש יפהו"הו"

המגמה המשכילית של "על קלות דעת וצביעות" וריקעה ההסטורי התרבותי

במחזהו של וולפסון, עומדות הצביעות וקלות הדעת משני עבריה של ההשכלה. הצביעות היא מידתו של ר' יוספכי, הרב הפולני המתיימר ליצג את ערכיה של היהדות השמרנית המסורתית כטהרתם, והמושך את ר' חנוך לציודו בצדיקותו המעושה. ואילו, קלות הדעת שהיא מידתה של יעמקין, בתו של ר' חנוך, שקלטתה את ערכי ההשכלה קליטה חיצונית וקלושה, והריגתה מעולמו המסורתי של בית אביה, מובילה אותה, לא לתיקון-חיים, אלא להפקרות, שסופה, מטיעה בנויים והתדרדרות לשפל המדרגה האנושית. המשכיל אלעזר כ"דוד, בסופרו "לתכונת היהודים" (1793) מחלק את החברה היהודית לארבע כיתות: א) החרדים, השומרים בעקשנות על אורח החיים המסורתי הישן. ב) השוככים - רובם בני עשירים המפריים את חוקי המוסר ואף

גלגולי המחזה

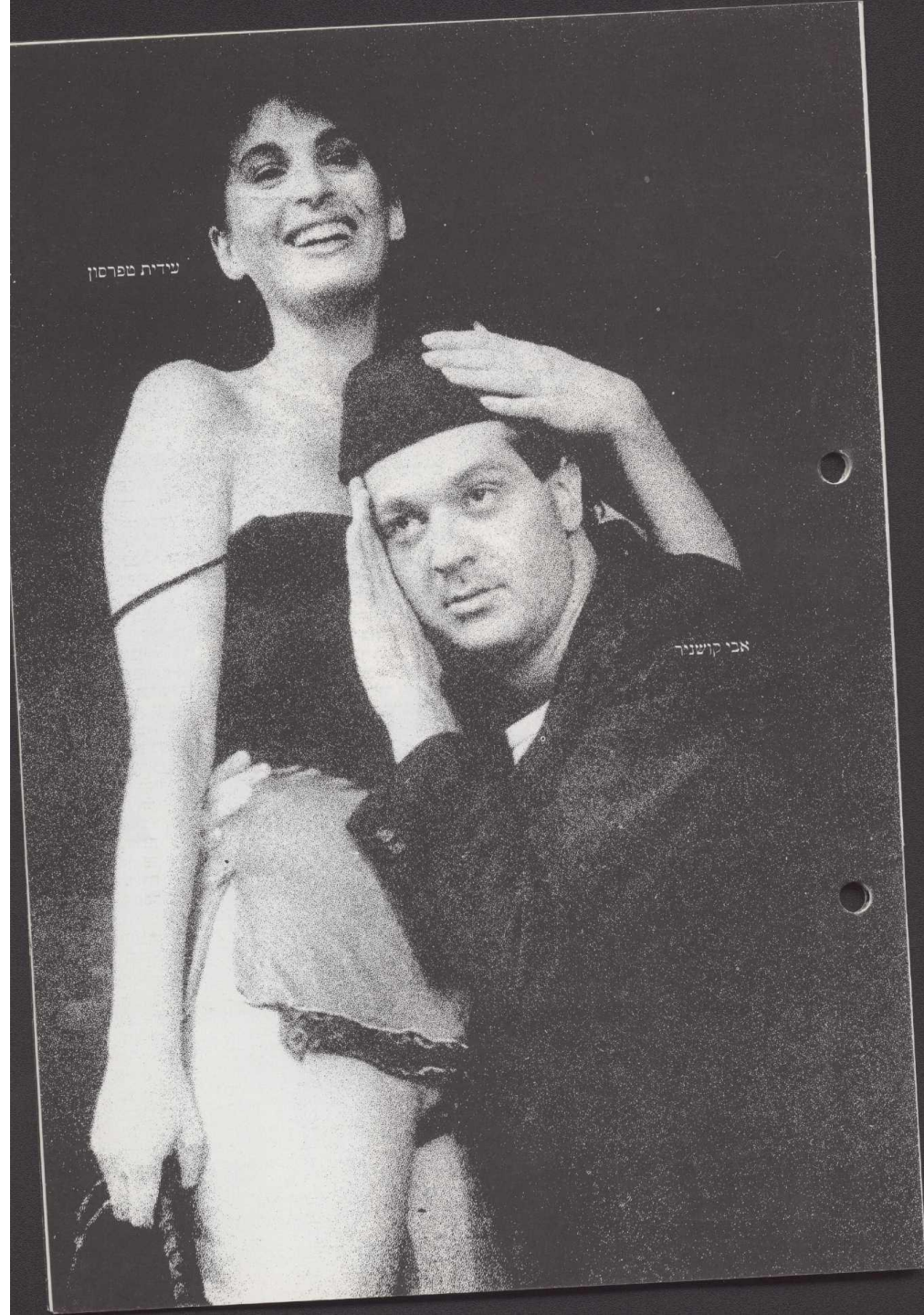
הנוסח העברי של המחזה התגלה רק לפני שנים אחדות, בין כתבי יד יהודיים עתיקים, ב"ספריה המרכזית" של ציריך, תחת השם "ר' חנוך ור' יוספכי". המחזה היה ידוע זה מכבר בנוסחו האידי "לייכטזון אונד פרעממלייא" (קלות דעת וצביעות). המחזה קובע תאריך נכבד בתולדות הספרות האידית, לעובדה שוולפסון כתב את הדרמה המשכילית האקטואליסטית (ויש טוענים שהנוסח העברי קדם לאידי בזמן) נודע ערך הסטורי וספרותי מובהק. מהותו הספרותית והאמנותית של המחזה, מבשרת את כיוון התפתחותה של אמנות התאור בספרות ההשכלה העברית של המאה ה-19. הסטירה המוחשית, התאור הקריקטורי של החסיד הצבוע, המלודרמה המשפחתית, הדמות המוסרית האמיתית של המשכיל - כל אלה עתידים להיות גופי היסוד בכליה של ספרות ההשכלה המאוחרת.

מחזה משכילי לפורים

מועדה ומקומה של מהדורת הבכורה של "על קלות דעת" אינם נחיריים. מכל מקום, התאריך שנתן ע"י וולפסון עצמו להקדמתו למחזה, הוא אדר תקני"ד (1794). אהת ההוצאות הראשונות של המחזה, מסומנת כראשיתו של מפעל שתפקידו הוא לספק חומר דרמטי "ראוי לשמו" (מנקודת המוצא המשכילית) לנשפי הפורים. וכל זאת, כחלק מהנסיון להחזק מנשפי הפורים את המחזות העממיים ולמלא את מקומם במחזות "מתוקנים" מבחינה ספרותית ורעיונית. דוקומנט רב ענין המסביר

שדית טפרסון

אבי קושנר

ה י ר י מ

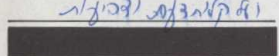
עפרון אסקין יעל עמית

מוסיקה אורי וידיסלבסקי

נולד ב-1955, למד קומפוזיציה באקדמיה למוסיקה באוניברסיטת תל אביב. כתב מוסיקה להצגות הבאות: **פנטסיה על נישא רומנטי** — מאת חנוך לוין. באוניברסיטת ת"א, פונדק הרוחות מאת נתן אלתרמן (מקום ראשון בפסטיבל עכו 1980), **עד מות** מאת עמוס עוז בתיאטרון נוה צדק, **נשים יושבות על הצץ** בתיאטרון חיפה, **קאליגולה** מאת אלכר קאמי, **תהילה** מאת ש"י עגנון, **הדיבוק** מאת אנסקי בתיאטרון החאן ולאחרונה **בצחוק ובדמעה יהודה נפלה בצחוק ובדמעה יהודה תקום** — מחזמר עפ"י גולפאדן (פסטיבל עכו 1985). בתיאטרון כאר-שבע, כתב מוסיקה להצגות אותו ואת בנו וגיסתו של גולדן.

תאורה ג'ודי קופרמן

נולדה בארה"ב, עלתה ארצה בשנת 1972. למדה באוניברסיטת תל-אביב. עיצבה תאורה במסגרת השרות הצבאי לארבעים כזה"ל. לאחר השחרור עיצבה תאורה בתיאטרון לילדים ולנוער, ובתיאטרון המסחרי. לתיאטרון כאר-שבע עיצבה תאורה להצגות שונות, ביניהן: **הבצל שהיא זונה**, **חיים בתיאטרון**, **אוסטריה עילית**, **איבנוב**, **סקפינו**, **כ"ס למוקיונים**, **יוגו והטווס**, **יצאת מכאן**, **המלך הצבי ידון** ו**ואן חור מהמלחמה**.

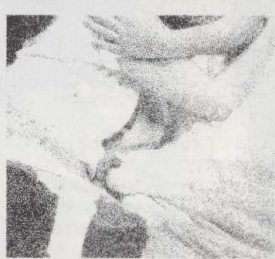
כימוי

עדנה שביט

בוגרת החוג לתיאטרון באוניברסיטת ת"א שם היא מלמדת משחק וכימוי, ומחלקת את זמנה בין עבודה ניסיונית בתיאטרון לבין עיסוק במחזאות קלאסית. בין עבודותיה: **סטטוס קוו וואדים** (יהושע סובול), **את ואני והמלחמה הבאה**, (חנוך לוין), **כי עודני מאמין בך** (עמוס קינן), **בילי בול הגדול** (זורם גל) ו**כך מרטיף** (מולייר), **ריוור (נגול)**, **הבעל הנצחי** (דוסטויבסקי), **אדיפוס המלך** (ספוקלס) ועוד ועוד... כלת פרס כינור דוד ופרס במאית השנה של הטועצה לאמנות ותרבות.

תפאורה ותלבושות לידיה פינקוס-גני

למדה עיצוב תפאורה ותלבושות בפקולטה לאמנות בבוקרשט, רומניה. מאז עלייתה ארצה בשנת 1960 עיצבה כמאה וחמישים הצגות בתיאטראות: הבימה, הקאמרי, החאן והתיאטרון לילדים לנוער. בשנת 1973 נרתמה להקמתו של התיאטרון בכאר-שבע ועיצבה חלק ניכר מהצגותיו: **עלי כינור**, **טרטיף**, **הילולה ה-12**, **בית בובות**, **איבנוב**, **סקפינו**, **יוגו והטווס**, **המלך הצבי ליר**, **ברכה**, **השטן במסקבה**, ולאחרונה **הספר מסיביליה**. אחדים מתלמידיה (משה שטרנפלד, מרים גורצקי, עפרה יתיר, בוקי שיף) כוננה לעיצוב של החוג לתיאטרון באוניברסיטת תל-אביב, עבדו בהדרכתה וכיוזמתה בתיאטרון כאר-שבע בשנים האחרונות עובדת כפריוז ובחולני.

יעל עמית חגית דסברג

יצאת מכאן וואן חור מהמלחמה

אבי קושניר

אבי אוריה

ה מ ש ת ת פ י ם

חגית דסברג עפרון אטקין

חנן שפטרין יעל ברנפלד

אבי קושניר

בזמן שרותו הצבאי הניש תוכנית יחיד. לאחר שהרורו השתתף בהצגות ומופעים לילדים—**פנטו** (עם חנוך רוזן) ובהנחיית הפסטיבל. כשלוויה לקח חלק בתוכנית הילדים—**פרפר נחמד** וזהו זה. השתתף בהצגה **כולם היו בני חוץ מנעמי או חופי שווצריה** (גורנישמי).

חנן שפטרין

יליד הארץ, בוגר "בית-צבי" 1984. עם סיום לימודיו, השתתף בפסטיבל עכו בהצגה **שבועת אמונים**. שיחק בתיאטרון לילדים ולנוער בהצגות **יום הורים**, והאיי ברחוב **הציפורים**. בתיאטרון הספריה הופיע בהצגות: **פינוקים**, **מר סליק**, **לחן ורשאי וגבר בודד במלכות**. בתיאטרון באר-שבע מתי ומילי ולאחרונה בהמתאבד.

חגית דסברג

בוגרת בית הספר למשחק "בית-צבי" 1986. זו לה הופעתה הראשונה בתיאטרון.

עידית מפרסון

בוגרת בית הספר למשחק "בית-צבי" 1984. השתתפה בפסטיבל עכו 1984 בהצגה **שבועת אמונים**, בתיאטרון החאן: **תהילה**, **פעמונים בירושלים** וכן בהדימוק (לאחלה), בהכימה: **המשפט**, **נמר הברבורות והבית ברח' שנקין**.

יעל עמית

את שירותה הצבאי עשתה בלהקת פקוד מרכז. עם שחרורה מצה"ל פנתה ללימוד משחק ב"בית-צבי". עם סיום הלימודים הצטרפה לתיאטרון ה"כימה" שם שיחקה בהצגות **פילומנה**, **מכולת**, **מישה ועוד**. בתיאטרון חיפה השתתפה בהצגות **הלם קרב**, **מהומה רבה על לא דבר**, ו**פטריות הרעל**.

בתיאטרון באר-שבע דון זואן חוזר מהמלחמה. בפסטיבל עכו 84 גילמה את זהבה בהצגה **זהבה ושלושת בעליה** שזכתה בציון לשבח. כשנה לאחרונה שיחקה בהצגה **תעשה לי מוכה**.

אבי אוריה

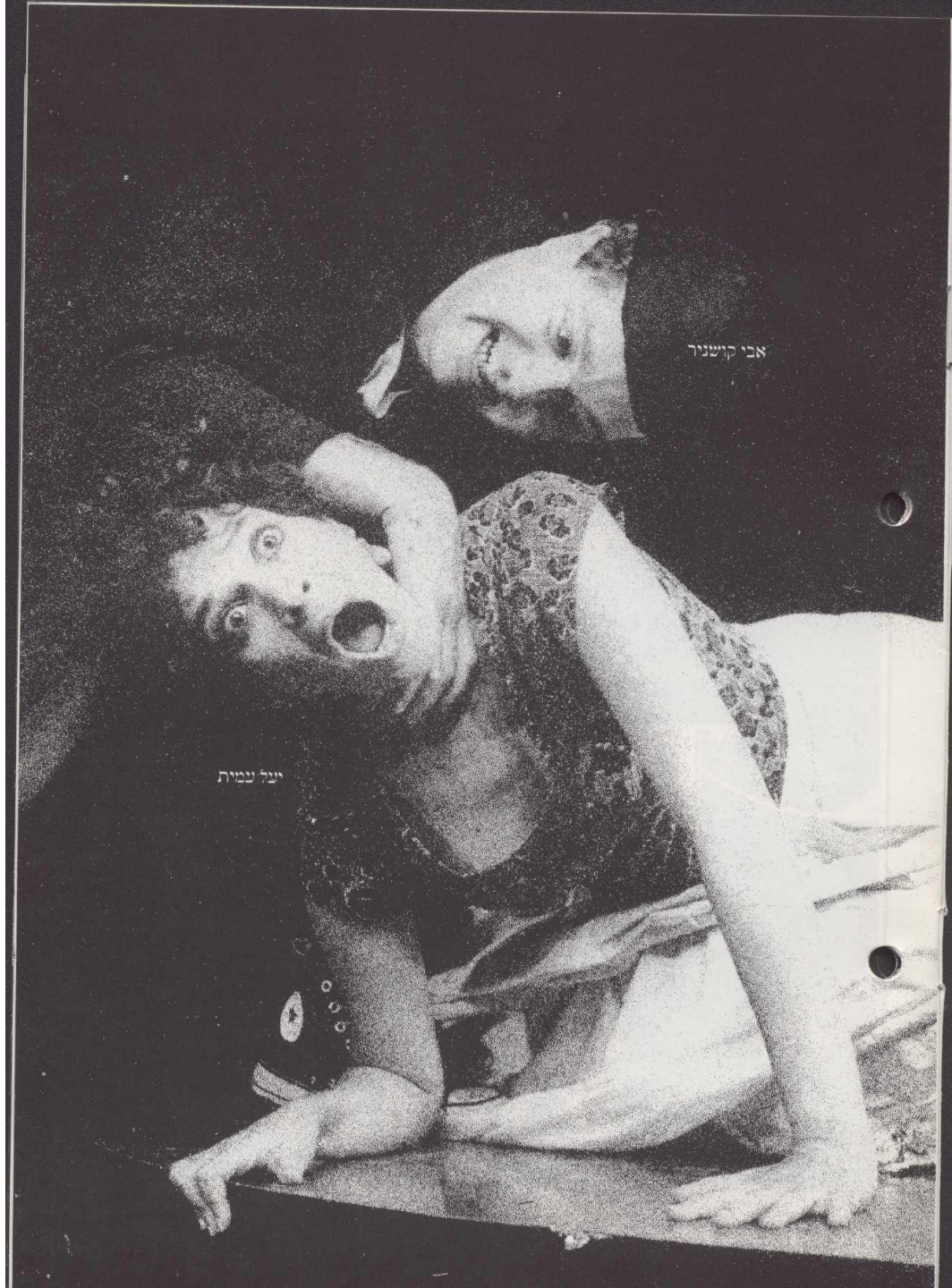
יליד הארץ. יוצא להקת חיל הים, בוגר האקדמיה המלכותית לאמנות הבמה בלונדון (R.A.D.A.). חוזר ארצה מלימודיו בשנת 1979 ומאז שיחק בתיאטרונים: בתיאטרון באר-שבע-הסערה, **העולם שבו אנו חיים**, **כותרת ראשית**, **קומיקאים**, בתיאטרון חיפה ובתיאטרון הכימה **אנרכיסט מפקפק**, **מכולת**, **המשפט והבית ברח' שינקין**.

עפרון אטקין

בוגר המנמה למשחק באוניברסיטת ת"א. השתתף בהצגות: **קליגולה** בחאן הירושלמי, **טיבלע והשד שלח** בהכימה, תיאטרון תנועה תמונע ובפסטיבל עכו 84 **כל אדם**. בתיאטרון באר-שבע הופיע בהצגות **הלם קיין** (ליסנדר), **צריך FIAT בחיים**, **שאלה של גיאוגרפיה**, **גיסתו של גולדון** (גולדון) ולאחרונה **המתאבד**.

יעל ברנפלד

בת קיבוץ "אור הנר". בוגרת בית הספר למשחק "בית-צבי" 1986. זו לה הופעתה הראשונה בתיאטרון.

אבי קושניר

יעל נמיות

זעגן לייכטזיניקייט און צביעות

(ר' חנוך ור' יוספכי)

פון: ר' אהרון וולפסון
רעזשי: עדנה שביט
דעקאראציעס און קאסטיומען: לידיה פינקוס גני
מוזיק: אורי ווידיסלאווסקי
לייכט-עפעקטן: ג'ודי קופרמאן

אָנטיילנעמער (לויטן אויפטרעטן):

קינסטלער _____ חנן שפעטריק
ר' יוספכי (דער חסיד) _____ אבי אוריה
מארקוס (דער מוטערס ברודער) _____ עפרון עמקין
ר' הענעך (חנוך-דער פאָטער) _____ אבי קושניר
מעלצע (די מוטער) _____ יעל עמית
יעמכען (די טאכטער) _____ חגית דאסבערג
שיינדל (די דינסט) _____ יעל בערנפעלד
לעמגען (די זונה) _____ עידית טעפערסאן
שפילער: _____ קלאווישן - ליאורה ספיעל

אבי אוריה

חגית דסברג

